

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія

ПРАВО

Випуск 33-2

Том 1

Ужгород-2015

*Журнал включено до переліку наукових фахових видань,
в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт
на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних дисциплін
(Постанова Президії ВАК України № 205/5 від 08 червня 2005 р.;
проведено перереєстрацію видання, Постанова Президії ВАК України № 105/3 від 08 липня 2009 р.;
проведено повторну перереєстрацію видання,
Наказ МОН України № 793 від 04 липня 2014 р. (додаток № 8).*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: Бисага Ю.М. – д.ю.н., професор
Заст. гол. редактора: Бєлов Д.М. – д.ю.н., професор
Відповідальний секретар: Рогач О.Я. – д.ю.н., професор
Члени редколегії: Бисага Ю.Ю. – к.ю.н., доцент
Бобровник С.В. – д.ю.н., професор
Булеца С.Б. – к.ю.н., доцент
Воронова Л.К. – д.ю.н., професор, академік Національної академії правових наук України
Гарагонич О.В. – к.ю.н., доцент
Гомонай В.В. – к.ю.н., доцент
Греца Я.В. – к.ю.н., доцент
Дзера О.В. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України
Колодій А.М. – д.ю.н., професор
Кубічек П. – к.ю.н., професор, Університет імені Я.А. Коменського, м. Братислава (Словацька Республіка)
Лазур Я.В. – д.ю.н., професор
Лемак В.В. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України
Ленгер Я.І. – к.ю.н., доцент
Марек К. – к.ю.н., професор, Університет імені Т.Г. Масарика, м. Брно (Чеська Республіка)
Марцеляк О.В. – д.ю.н., професор
Митровка Я.В. – к.ю.н., доцент
Палінчак М.М. – к.і.н., доцент
Патакійова М. – к.ю.н., професор, доктор права, Університет імені Я.А. Коменського, м. Братислава (Словацька Республіка)
Петришин О.В. – д.ю.н., професор, академік Національної академії правових наук України
Праневічне Б. – к.ю.н., професор, Університет імені Миколаша Ромеріса, м. Вільнюс (Литовська Республіка)
Рогач Іван – к.ю.н., Висока школа, м. Сладковічево (Словацька Республіка)
Семерак О.С. – к.ю.н., професор
Севрюков О.П. – д.ю.н., професор Люберецької філії Російського державного соціального університету, м. Люберці (Російська Федерація)
Сідак М.В. – д.ю.н., професор
Скрипнюк О.В. – д.ю.н., професор
Ступник Я.В. – к.ю.н., доцент
Фазикош В.Г. – к.ю.н.
Чечерський В.І. – к.ю.н., доцент
Ярема В.І. – д.е.н., професор

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет», протокол № 7 від 30.06.2015 року.**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія ВК № 7992,
видане Державним комітетом телебачення і радіомовлення 09.10.2003 р.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА;

ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ.....7

Муравйов К.В. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ У ДЕРЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПЕРІОД.....7

Ампілогов О.В. ДІЯЛЬНІСТЬ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ЮСТИЦІЇ УСРР ЩОДО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ЗАКОННІСТЮ У 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ.....11

Бурдін М.Ю. РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ПЕРІОДУ НЕПУ.....15

Дурнов Є.С. РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УСРР (УРСР) У 1917–1960-Х РОКАХ.....20

Мороз Т.П. ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-СЛУЖБОВИХ ВІДНОСИН У ПЕРІОД ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО СКЛАДУ КОЛИШНЬОГО СРСР.....24

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО.....28

Русецький А.А. ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ ТА КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ.....28

РОЗДІЛ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС;

СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО.....33

Свіглична Ю.О. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ.....33

Штефан А.С. ОЗНАКИ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ТА ЇХ РОЛЬ У ДОКАЗУВАННІ.....38

РОЗДІЛ 4

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....41

Авраменко О.І. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ПРАЦІВНИКІВ ПРОКУРАТУРИ.....41

Дашутін І.В. СИСТЕМА ГАРАНТІЙ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАКОННОСТІ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ.....45

Дрозд О.Ю. ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....49

Уварова Н.В. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ РОЗГЛЯДУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ У ПОЗАСУДОВОМУ ПОРЯДКУ.....53

Шелудяков Р.С. ОЗНАКИ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ.....57

Яковлєва Г.О. ОСНОВНІ ОЗНАКИ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....61

РОЗДІЛ 5

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО;

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО.....65

Пітатєлев В.Г. МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР.....65

Слюсаренко С.В. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ.....68

РОЗДІЛ 6

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;

ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО.....72

Бортник С.М. ХАРАКТЕРИСТИКА КЛЮЧОВИХ ВИМОГ ДЛЯ ВСТУПУ НА СЛУЖБУ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....72

Бухарев В.В. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....76

Гавловський І.А. ОБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННО-ЦИФРОВОГО ПІДПИСУ.....80

Гарбузюк К.Г. ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ, ЯКІ ПРІЙМАЮТЬСЯ УПЕРШЕ НА СЛУЖБУ В НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ УКРАЇНИ.....83

Єщук О.М. АДАПТАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....87

Зіневич О.Л. ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	91
Іванюк В.І. СТАН І ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	95
Квасневська Н.Д. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	98
Кучеренко О.М. ПОСАДОВІ ОСОБИ, ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ВИПУСК ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НА ЛІНІЮ, ЯК СУБ'ЄКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СПРИЧИНЕННЯ ДТП.....	101
Струкова В.Д. СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ.....	104
Чудновський О.В. ПРОТИДІЯ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНИ У СФЕРІ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	108
Шинкарук А.І. ГЕНЕЗА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСІВ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ.....	112

**РОЗДІЛ 7
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО..... 116**

Бесчастний В.М. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....	116
---	-----

**РОЗДІЛ 8
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ..... 120**

Голубош В.В. СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ПРЕДМЕТОМ ЯКИХ Є ЗБРОЯ, БОЙОВІ ПРИПАСИ, ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ ТА ВИБУХОВІ ПРИСТРОЇ.....	120
Григорович П.О. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ФІКТИВНИМ ПІДПРИЄМНИЦТВОМ.....	124
Кузьменко А.С. КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КВАРТИРНИХ КРАДІЖОК, УЧИНЕНИХ РАНІШЕ ЗАСУДЖЕНИМИ ОСОБАМИ.....	128
Нікітіна-Дудікова Г.Ю. ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ТА ВЕРСІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗАДОВОЛЕННЯ СТАТЕВОЇ ПРИСТРАСТІ НЕПРИРОДНИМ СПОСОБОМ.....	132
Нікуліна А.Г. МІСЦЕ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	136
Рубан А.Г. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ АКТИВ, ЯКІ ПРИЙМАЮТЬСЯ ПРОКУРАТУРОЮ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ.....	140
Сімонович Д.В. ГЕНЕЗИС СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ.....	143
Шаповалов О.О. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ.....	147
Щербина І.В. МЕТОДИ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	151

**РОЗДІЛ 9
СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА..... 157**

Гуцалюк О.В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ.....	157
Купенко В.Д. УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	162
Пчелін В.Б. КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ.....	166
Чаплинська Ю.А. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ РЕФОРМОВАНИХ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ.....	170

**РОЗДІЛ 10
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО..... 174**

Бірюкова А.М. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В ЗАКОНОДАВЧІЙ МОДЕЛІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ.....	174
Патлачук В.Н. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ КОНСТИТУЦІЇ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА 1997 Р.....	181
Спектор О.М. СУДОВА ПРАКТИКА З ПИТАНЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ.....	186

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Риндюк В.І. Удосконалення законодавства: поняття, форми / В.І. Риндюк // Правова держава: щорічн. наук. пр. Інст держ. і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2011. – № 22. – С. 191–198.
2. Борко А.Л. Адміністративно-правове регулювання статусу і повноважень Державної судової адміністрації / А.Л. Борко // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 53–59.
3. Про вищу раду правосуддя: проект закону від 23 вересня 2015 р. № 5180. База даних Законодавство України. ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2webproc4_1?pf3511=60102 (дата звернення: 05.02.2015).
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України № 2453-VI втратив чинність від 30 вересня 2015 р., підстава 1402-19. // Голос України. – 2010. – № 142.

УДК 347.97/.99

**КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ**

**THE CLASSIFICATION OF THE PRINCIPLES OF THE ORGANIZATION
OF ADMINISTRATIVE PROCEDURE OF UKRAINE**

Пчелін В.Б.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ*

У статті досліджуються основні підходи до класифікації принципів адміністративного судочинства України. Обґрунтовується недоцільність використання деяких класифікацій таких принципів. Наводяться окремі види принципів організації адміністративного судочинства України залежно від обраних критеріїв їх класифікації. Зазначається, що найбільш доцільно принципи організації адміністративного судочинства класифікувати залежно від сфери їх поширення на такі: загальноправові, міжгалузеві та галузеві.

Ключові слова: адміністративне судочинство, адміністративний процес, принципи адміністративного судочинства, організація адміністративного судочинства, галузеві принципи адміністративного судочинства.

В статье исследуются основные подходы к классификации принципов административного судопроизводства Украины. Обосновывается нецелесообразность использования некоторых классификаций таких принципов. Приводятся отдельные виды принципов организации административного судопроизводства Украины в зависимости от выбранных критериев их классификации. Отмечается, что наиболее целесообразно принципы организации административного судопроизводства классифицировать в зависимости от сферы их распространения на такие: общеправовые, межотраслевые и отраслевые.

Ключевые слова: административное судопроизводство, административный процесс, принципы административного судопроизводства, организация административного судопроизводства, отраслевые принципы административного судопроизводства.

The article examines the main approaches to the classification of the principles of Administrative Procedure of Ukraine. It is substantiated the inadvisability of the use of certain classifications of such principles. We give certain types of principles of organization of Administrative Procedure of Ukraine, depending on selected criteria to classify them. It is noted that the most appropriate principles of administrative justice organizations classified according to their distribution on the sphere: common law, cross-industry and industry.

Key words: administrative proceedings, administrative process, principles of administrative proceedings, organization of the administrative proceedings, sectoral principles of administrative proceedings.

Постановка проблеми. Діяльність з охорони та захисту порушених, невизнаних та оспорюваних прав, свобод й інтересів фізичних та юридичних осіб, що здійснюється в межах адміністративного судочинства України, ґрунтується на закріплених в положеннях чинного національного законодавства непорушних, керівних засадах функціонування адміністративних судів. У науково-правових колах такі засади отримали назву «принципи». Сьогодні існує чимала кількість принципів організації адміністративного судочинства: закріплені в положеннях процесуального законодавства, сформовані внаслідок

судової практики, пов'язані з діяльністю державних органів узагалі тощо. З метою зрозуміння й більш зручного сприйняття принципів організації адміністративного судочинства доречно провести їх наукову класифікацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність, особливості, окремі види принципів організації судочинства, діяльності органів судової влади й судоустрою досліджувалися в працях таких відомих учених-правознавців, як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В.М. Бевзенко, В.М. Гарашук, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюк,

Р.О. Куйбіда, Р.С. Мельник, О.М. Пасенюк, О.П. Рябченко, С.Г. Стеценко, М.М. Тищенко, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.М. Якуба та інші. Проведені вищенаведеними вченими дослідження лягли в основу вдосконалення національного законодавства, послужили формуванню теоретичних засад судочинства України. Водночас класифікації принципів організації адміністративного судочинства увага приділялася фрагментарно, у рамках дослідження більш широкої наукової проблематики, що зумовлює актуальність обраної тематики.

Метою статті є формування авторського бачення щодо класифікації принципів організації адміністративного судочинства України.

Виклад основного матеріалу. Називаючи окремі принципи організації адміністративного судочинства, варто зазначити, що вони нерозривно пов'язані із принципами, що мають місце в правовідносинах, які виникають (розвиваються, видозмінюються) під час здійснення діяльності з розгляду та вирішення публічно-правових спорів адміністративними судами, тобто принципами адміністративного процесу. Як зауважує авторський колектив навчального посібника «Адміністративний процес України», принципи адміністративного процесу можна класифікувати за багатьма критеріями: 1) за способом закріплення: конституційні та законодавчі, писані та неписані; 2) за сферою поширення: загальноправові, міжгалузеві, галузеві; 3) за цільовою спрямованістю: організаційні, функціональні [1, с. 102–103]. Вищенаведені вчені, наводячи критерії класифікації принципів адміністративного процесу, не зазначають, які саме принципи треба віднести до конкретно взятого критерію. А тому вважаємо за необхідне розкрити це питання більш детально. Наприклад, першим критерієм класифікації було названо спосіб закріплення принципів адміністративного процесу, за яким виділяли, зокрема, принципи конституційні та законодавчі. У цьому випадку йдеться про те, що ряд принципів визначено на рівні Конституції України. Серед таких принципів варто назвати ті, що прямо передбачені в положеннях Основного закону України: верховенство права (ч. 1 ст. 8), законність (ч. 2 ст. 8, ст. 9; ч. 2 ст. 19), використання державної мови (ст. 10), рівність (ст. ст. 21, 24, 26), повага до гідності людини (ст. 28), недоторканість особистого життя (ст. ст. 31, 32), свобода вираження своєї думки (ст. 34) тощо. Окрім того, увагу варто звернути на те, що Конституція України окремою нормою (ч. 3 ст. 129) передбачає основні принципи здійснення судочинства: законність, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін і свобода в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їхньої переконливості, підтримання державного обвинувачення в суді прокурором, забезпечення обвинуваченому права на захист, гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом; обов'язковість рішень суду [2]. Зазначимо, що не

всі з вищенаведених принципів мають місце під час організації адміністративного судочинства. Деякі з наведених вище принципів притаманні виключно кримінальному процесу: підтримання державного обвинувачення в суді прокурором, забезпечення обвинуваченому права на захист. На нашу думку, закріплювати принципи кримінального процесу в переліку загальних принципів судочинства є нелогічним. Безспірно, вони повинні бути відображені в конституційних положеннях, але в нормах, що регулюють саме ці правовідносини.

Досліджуючи законодавчі принципи організації адміністративного судочинства, зазначимо, що в цьому випадку йдеться про принципи, які отримали своє нормативне закріплення в положеннях інших (окрім Конституції України) актах національного законодавства. Наприклад, основним нормативно-правовим актом, що визначає правові засади організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні, виступає Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. У вищенаведеному нормативно-правовому акті відсутній єдиний перелік принципів організації судочинства. Водночас завдяки аналізу його окремих положень вдається назвати такі принципи організації адміністративного судочинства: незалежність і безсторонність суду (ч. 1 ст. 1; ст. 6), верховенство права (ст. 2), здійснення правосуддя виключно судами (ст. 5), забезпечення права на справедливий і поважний суд (ст. ст. 7, 8), рівність перед законом і судом (ст. 10), гласність і відкритість судового процесу (ст. 11), забезпечення мови судочинства та діловодства (ст. 12), обов'язковість судових рішень (ст. 13), забезпечення права на оскарження судового рішення (ст. 14), визначеність складу суду (ст. 15), дотримання символів судової влади (ст. 16) [3].

У контексті досліджуваного питання не можна оминати увагою й принципи, що знайшли своє відображення в положеннях нормативно-правового акта, який визначає юрисдикцію, повноваження адміністративних судів щодо розгляду адміністративних справ, порядок звернення до адміністративних судів і порядок здійснення адміністративного судочинства. У цьому випадку йдеться про Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. (далі – КАС України). У ст. 7 цього кодифікованого акта законодавства наведено вичерпний перелік принципів адміністративного судочинства України: верховенство права, законність, рівність усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом, змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі, гласність і відкритість адміністративного процесу, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду, крім випадків, установлених законодавством, обов'язковість судових рішень [4].

У зв'язку з тим, що на працівників апарату адміністративного суду, як впливає з аналізу ч. 6 ст. 152 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3], поширюється дія законодавства про державну службу, варто говорити про принципи, відповідно до яких

така служба здійснюється. Нормативно-правовим актом, що визначає принципи, правові й організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави та суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях і досягненнях, виступає Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. У ст. 4 цього нормативно-правового акта наведено вичерпний перелік принципів державної служби: верховенство права, законність, професіоналізм, патріотизм, добросовісність, ефективність, забезпечення рівного доступу до державної служби, політична неупередженість, прозорість, стабільність [5].

Отже, як впливає з аналізу вищенаведених положень, конституційні принципи організації адміністративного судочинства здебільшого знаходять своє відображення й деталізацію в положеннях інших законодавчих актів, і в такому випадку їх уже можна розглядати як принципи законодавчі, що зводять нанівець сенс здійснення їх класифікації за таким критерієм. Звичайно, ми погоджуємося з позицією стосовно того, що в юридичній літературі одні й ті ж самі принципи зараховують до різних груп, що, однак, не впливає на їхню сутність і спрямованість дії [1, с. 102]. Однак таке положення впливає на доцільність проведення їх класифікації за відповідним критерієм, оскільки останній повинен бути обраний з урахуванням можливості відображення ним найбільш значимих ознак явища, що класифікується. Як справедливо зауважує О.М. Музичук, класифікація (типологія) може здійснюватися за різними ознаками (підставами), тобто так званими критеріями класифікації, під якими варто розуміти певні риси й особливості того чи іншого об'єкта (суб'єкта), на підставі яких можливе його об'єднання в певні класифікаційні групи, визначення як спільних, так і відмінних ознак кожної з них [6, с. 275]. Також варто підтримати позицію І.Б. Заверухи, відповідно до якої класифікація дає змогу орієнтуватися в багатоманітності об'єктів і є джерелом знань про них [7, с. 244].

Говорячи про названі вище писані та неписані принципи адміністративного процесу, зазначимо, що, на нашу думку, цей критерій класифікації також недоцільно використовувати. Наприклад, під писаними принципами розуміють ті, що закріплені в чинному національному законодавстві [1, с. 103; 8, с. 23; 9, с. 203]. Вважаємо, що будь-який правовий принцип, зокрема організації адміністративного судочинства, повинен знаходити своє відображення в положеннях чинного національного законодавства, а отже, вони всі є писаними. У свою чергу неписані принципи у фаховій юридичній літературі розглядають як ті, що походять із юридичної практики [8, с. 23]; ті, що реалізуються в судовій практиці та виводяться з положень законодавства про адміністративне судочинство [1, с. 103; 8, с. 23; 9, с. 203]. Водночас у науково-правових колах вказують на те, що наслідок порушення чи недотримання принципів

адміністративного процесу лише один – недейсність, незаконність, безпідставність, необґрунтованість процесуальних дій і рішень, вчинених і постановлених під час вирішення публічно-правового спору по суті [1, с. 102]. Значення принципів у тому, що їх втілення в судочинстві надає йому якості правосуддя, і навпаки – ігнорування веде до порушення права на судовий захист і, як правило, до неправосудності судових рішень. Крім того, принципи є ціннісним орієнтиром для надання тлумачення правилам адміністративного судочинства під час їх застосування, а також усунення прогалин у них [8, с. 25]. Аналіз наведених позицій свідчить, що всі без винятку принципи адміністративного судочинства повинні бути повною мірою враховані в судовій практиці, розгляд і вирішення публічно-правового спору повинен відбуватися на основі таких принципів. А тому про доцільність виділення неписаних принципів говорити не можна. У цьому випадку може йтися про принципи, що закріплені в нормативно-правових актах не безпосередньо, а виходять з аналізу їхніх окремих положень. Погоджуємося з позицією стосовно того, що до таких принципів можна зарахувати принцип процесуальної економії, розумних строків, добросовісності, пропорційності [9, с. 238–240; 10, с. 158].

Вище було названо такий критерій поділу принципів організації адміністративного судочинства, як їхня цільова спрямованість. За наведеним критерієм називають організаційні та функціональні принципи. Організаційні принципи сприяють створенню належних умов здійснення адміністративного судочинства. У свою чергу функціональні принципи визначають основні засади, на яких має здійснюватися адміністративне судочинство [1, с. 103]. На нашу думку, наведене розмежування принципів адміністративного судочинства є дещо умовним, оскільки майже всі принципи, які згідно з вищенаведеною позицією треба вважати організаційними, повною мірою будуть і функціональними. Зокрема, зазначається, що прикладом організаційного принципу можна вважати незалежність суддів [1, с. 103]. А хіба адміністративне судочинство здійснюватиметься з урахуванням незалежності судді? З такої позиції цей принцип треба вважати організаційно-функціональним, що вказує на недоцільність використання вищенаведеного критерію під час здійснення класифікації принципів організації адміністративного судочинства України.

На нашу думку, найбільш точною є класифікація принципів адміністративного судочинства залежно від сфери їх поширення. Саме цей критерій класифікації вказує на основні ознаки відповідного принципу, зокрема, на те, в яких галузях права він може бути застосований, на його походження. За цим критерієм традиційно називають загальноправові, міжгалузеві та галузеві принципи. Загальноправові принципи застосовуються в усіх без винятку суспільних відносинах, врегульованих правом, зокрема й під час організації адміністративного судочинства. Такі принципи передусім отримали своє законодавче закріплення в положеннях Конституції України. Як приклад за-

гальноправових принципів варто назвати такі: верховенство права, законність, рівність, повага до гідності людини, недоторканність особистого життя, свобода вираження своєї думки тощо. Міжгалузеві принципи, як зауважують у науково-правових колах, діють у межах кількох галузей права [1, с. 103]. Крім того, вважаємо, що міжгалузеві принципи організації адміністративного судочинства треба розглядати як такі, що характерні виключно для судової діяльності, тобто діють у межах виключно судочинства. Серед міжгалузевих принципів організації адміністративного судочинства як приклад можна назвати такі: рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальність сторін, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, забезпечення права на справедливий і поважний суд, здійснення правосуддя виключно судами, гласність і відкритість судового процесу, обов'язковість судових рішень тощо. Галузеві принципи притаманні виключно адміністративному судочинству, тобто не застосовуються в будь-яких інших сферах суспільних правовідносин. Аналіз фахової юридичної літератури свідчить, що галузевим принципом організації адміністративного судочинства можна назвати офіційне з'ясування всіх обставин у справі [1, с. 112; 8, с. 24; 9, с. 256]. Зміст наведеного принципу розкривається в ч. ч. 4, 5 ст. 11 КАС України. Наприклад, суд вживає передбачених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі, зокрема щодо виявлення та витребування доказів із власної ініціативи. Суд повинен запропонувати особам, які беруть участь у справі, подати докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає [4]. Окрім вищенаведеного, як галузевий принцип організації адміністративного судочинства варто назвати принцип презумпції вини суб'єкта владних повноважень. На відміну від вищенаведеного принципу, принцип презумпції вини суб'єкта владних повноважень не знайшов свого закріплення в переліку принципів адміністративного судочинства, що містяться в КАС України. Водночас про його існування можна стверджувати, оскільки в ч. ч. 2, 4 ст. 71 КАС України встановлено, що в адміністративних справах про протиправність рішень,

дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача, якщо він заперечує проти адміністративного позову. Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали [4]. Отже, презумпція вини суб'єкта владних повноважень означає припущення, що повідомлені позивачем обставини справи про рішення, дії, бездіяльність відповідача та про порушення права, свободи чи правового інтересу відповідають дійсності, доки відповідач – суб'єкт владних повноважень – не спростує їх [11, с. 105]. Водночас треба підтримати позицію, відповідно до якої застосування принципу презумпції винуватості суб'єкта владних повноважень не зумовлює його автоматично програшного становища у справі. Невиконання обов'язку відповідача довести правомірність своїх рішень, дій чи бездіяльності не звільняє адміністративний суд від обов'язку ухвалити справедливе та правосудне судові рішення. Однак презумпція винуватості позбавляє адміністративний суд необхідності перевіряти повідомлені позивачем обставини, якщо вони не викликають обґрунтованого сумніву [9, с. 301].

Висновки. Отже, класифікація принципів організації адміністративного судочинства України означає зарахування окремо взятого принципу до обраної за окремо взятим критерієм класифікації групи. Критерії класифікації принципів організації адміністративного судочинства повинні бути обрані з урахуванням їхньої можливості максимально повно розкрити характерні ознаки відповідного принципу. Аналіз вищенаведених позицій свідчить, що найбільш доцільно принципи адміністративного судочинства України класифікувати залежно від сфери їх поширення на такі: загальноправові, що діють у всіх сферах суспільного життя, врегульованих правом; міжгалузеві, які використовуються в межах здійснення будь-якого судочинства, зокрема адміністративного; галузеві, що використовуються та діють виключно в адміністративному судочинстві України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Комзюк А.Т. Адміністративний процес України: навч. посібник. / А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник. – К.: «Прецедент», 2007. – 531 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–42, 43, 44–45. – Ст. 529.
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, 37. – Ст. 446.
5. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43.
6. Музичук О.М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні: монографія. / О.М. Музичук; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2010. – 654 с.
7. Заверуха І.Б. Проблеми правового регулювання державного боргу України: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Заверуха Ірина Богданівна. – Львів, 2007. – 442 с.
8. Основи адміністративного судочинства в Україні: навчальний посібник для юрид. факульт. та юрид. клінік. / За заг. ред. Н.В. Александрової, Р.О. Куйбіди. – К.: «Конус Ю», 2006. – 256 с.
9. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права: навч. посібник. / За заг. редакцією Р.О. Куйбіди, В.І. Шишкіна. – К.: «Старий світ», 2006. – 576 с.
10. Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії і практики: настільна книга судді. / За заг. ред. О.М. Пасенюка. – К.: «Істина», 2007. – 608 с.
11. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України / авт.-упоряд. І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда. – К.: «Факт», 2003. – 535 с.